

І. А. Гриценюк

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті схарактеризовано і систематизовано методику розвитку підприємницької активності учнівської молоді засобами проєктної діяльності в закладах професійної (професійно-технічної) освіти (П(ПТ)О). Виявлено принципи цієї методики: принцип цілепокладання; принцип професійної спрямованості; принцип інтегративності; принцип додатковості; принцип креативності; принцип свободи вибору. Визначено поняття «методика» та її зміст у п'яти аспектах (цільовому, мотиваційно-стимулюючому, когнітивно-оперативному, змістово-процесуальному й аналітико-результативному). Схарактеризовано кожен з етапів, під час яких вирішується певне коло завдань, що зумовлює вибір засобів, методів впливу, форм організації діяльності. Визначено поняття «підприємницька активність». Розглянуто принципово нові можливості самостійного створення робочих місць для учнівської молоді та для інших. Визначено структуру, зміст, компоненти, форми, методи і педагогічні засоби професійної підготовки, які сприятимуть розвитку підприємницької активності учнівської молоді закладів П(ПТ)О. Висвітлено нові вимоги ринку праці та роботодавців (стейкхолдерів) до професійної підготовки кваліфікованих робітників. Проаналізовано доцільність використання компетентнісного підходу, що сприяє розвитку свідомого ставлення особистості до свого професійного життя (діяльності) і молодіжного підприємництва; розвитку інтелектуальних, спеціальних і загальнокультурних знань, умінь учнівської молоді з питань технології проєктування, генерування ідей для проєктів та управління проєктами. Виявлено компоненти освітнього процесу, що впливають на розвиток підприємницької активності. Розроблено сукупність педагогічних умов, що сприяє розвитку підприємницької активності учнівської молоді закладів П(ПТ)О під час професійної підготовки в цих закладах освіти. Висвітлено питання щодо професійної підготовки учнівської молоді як важливого аспекту швидкого реагування на зміни запитів ринку праці. Формування і розвиток підприємницької активності учнівської молоді закладів П(ПТ)О є виконанням соціального замовлення, в якому в ролі замовника виступає суспільство (в т. ч. і сам учень).

Ключові слова: методика, підприємницька активність, учнівська молодь, заклад професійної (професійно-технічної) освіти, проєктна діяльність.

Постановка проблеми. Діяльність малого бізнесу повинна мати стратегічну особливість, оскільки саме стратегічний підхід може забезпечити високий рівень підприємницької діяльності. Формування методично нової форми активності підприємницької здатності в умовах конкурентної боротьби і активізація інноваційної діяльності стають запорукою успіху прове-

дення економічних реформ. Це обумовлює ситуацію, коли питання формування і становлення малого та середнього підприємництва стають пріоритетним завданням держави на поточному етапі розвитку країни. З іншого боку, активність підприємницької діяльності суб'єктів малого бізнесу — сполучна ланка між наміченими результатами її змісту і характерна риса досягнень [1, с. 33; 2; 3]. Отже, формування нових форм методичної активності підприємницької здатності в умовах конкурентної боротьби стає

основним аргументом, який попередньо визначає ефективну підприємницьку діяльність. Визначено, що підприємницька активність відображає реальну економічну дійсність і є сукупністю трудових здібностей, підприємницької сміливості, управлінських якостей, що перетворюють людину в економічний ресурс.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Підприємницьку компетентність розглядали вчені: С. Алексєєва, Л. Базиль, В. Байдулін, Ю. Білова, М. Бойко, С. Варналій, І. Гриценко, Л. Єршова, Д. Закатнов, Л. Козачок, В. Майковська, Т. Матвєєва, Г. Матукова, Н. Пасічник, Н. Побірченко, О. Сизоненко, О. Сулаєва, В. Орлов, Г. Сохацька, О. Щербак та ін.

Мета статті — за допомогою теоретично обґрунтованої і перевіреної методики розвитку підприємницької активності учнівської молоді засобами проєктної діяльності в закладах професійної (професійно-технічної) освіти удосконалити зміст професійної підготовки учнівської молоді як важливого аспекту швидкого реагування на зміни запитів ринку праці.

Виклад основного матеріалу. В умовах подальшого розвитку соціально-економічних відносин в Україні принципово змінилися форма власності і система управління економікою. Змінюються цілі, характер і зміст самої праці. Підприємства перебувають у змішаній або приватній формі власності, зростає кількість дрібних і середніх підприємств, здатних швидко реагувати на зміни запитів споживчого ринку. Основні тенденції розвитку соціально-економічної сфери України обумовлені становленням молодіжного підприємництва. Підприємницька діяльність не тільки розширює професійне поле фахівців середньої ланки, а й надає їм принципово нові можливості самостійного створення робочих місць для себе і для інших. У зв'язку з цим висувуються нові вимоги до підготовки кваліфікованих робітників. Від випускників закладів П(ПТ)О крім професійних знань потрібні такі якості і здібності, як ініціативність, підприємливість, самостійність, відповідальність, здатність організовувати соціальний простір, генерувати підприємницькі ідеї і здійснювати їх практичну реалізацію, удосконалюватися в професійній діяльності, за необхідності змінювати рід занять. Успішність діяльності підприємця передбачає активний характер його взаємодії із соціальним середовищем [4–6].

Виявлено принципи методики розвитку підприємницької активності учнівської молоді: принцип цілепокладання, що забезпечує вироблення ідеального уявлення про результат розвитку підприємницької активності учнівської молоді в процесі професійної освіти, вираженого в особистісних і професійних характеристиках учня закладу П(ПТ)О; принцип професійної спрямованості, що виробляє в учнівської молоді систему потреб, мотивів, інтересів і здібностей, що виражають позитивне ставлення особистості до майбутньої професії; принцип інтегративності, спрямований на вибудовування міждисциплінарних і внутрішньодисциплінарних зв'язків досліджуваних учнем загальногуманітарних, професійних і спеціальних навчальних дисциплін (предметів); принцип додатковості, що передбачає для опису явищ представлення набору класичних понять, сукупність яких дає вичерпну інформацію про ці явища як про цілісні; принцип креативності, що передбачає максимальну орієнтацію на творче начало в навчальній діяльності, набуття здатності до власного конструктивного, нестандартного мислення і поведінки, усвідомлення і розвиток свого досвіду; принцип свободи вибору, спрямований на надання в будь-якій навчальній або керівній дії учню права вибору, з тією умовою, що вибір врівноважується усвідомленою відповідальністю.

Як **методику** розумітимемо спосіб організації суб'єктів освітнього процесу, що заснований на реалізації засобів проєктної діяльності, які забезпечують розвиток підприємницької активності учнівської молоді. Зміст методики розглянемо в п'яти аспектах, що відповідають основним напрямкам роботи з розвитку підприємницької активності учнівської молоді засобами проєктної діяльності: *цільовому, мотиваційно-стимулюючому, когнітивно-оперативному, змістово-процесуальному та аналітико-результативному*. На кожному з етапів вирішується певне коло завдань, що зумовлює вибір засобів, методів впливу, форм організації діяльності. Запропонована методика розвитку підприємницької активності учнівської молоді засобами проєктної діяльності вимагає педагогічно цілеспрямованої роботи як із учнівською молоддю, так і з педагогами та батьками [7; 8].

Як **підприємницьку активність** розумітимемо виражену дією соціальної потреби особистості

до творчої діяльності, заснованої на культурно-історичній традиції, спрямованої на створення нових джерел ресурсів і отримання прибутку від виконання робіт, надання послуг, користування майном та продажу товарів. На нашу думку, підприємницька активність полягає: в пошуку сенсу підприємницької діяльності; в оволодінні навичками виконання робіт, надання послуг; у становленні самостійності підприємця.

У сучасній Україні підприємницька активність є затребуваною, соціально цінною якістю громадян, яку необхідно формувати і розвивати в процесі педагогічної взаємодії. Можна прогнозувати, що в близькій або середньостроковій перспективі буде здійснена стандартизація підприємницької підготовки, яка стане обов'язковим компонентом освітньої діяльності в усіх державних закладах професійної освіти. Отже, передусім необхідно визначити, хто з педагогів закладів П(ПТ)О, в якому обсязі і в який спосіб буде реалізовувати програми підприємницької підготовки. Вважаємо, що значна роль у цій діяльності може бути відведена майстру виробничого навчання.

Розвиток підприємницької активності учнівської молоді закладів П(ПТ)О вбачаємо у створенні в процесі теоретичного і виробничого навчання педагогічної ситуації, що забезпечує організацію навчально-підприємницької діяльності, формування мотивацій до підприємницької діяльності, виховання культури підприємництва і становлення підприємницької самостійності учнів.

Сучасна педагогіка визначає педагогічну ситуацію як сукупність умов і обставин, які або спеціально висунуті педагогом, або виникають спонтанно в освітньому процесі [9; 10]. Мета створення — формування і розвиток учня як майбутнього активного суб'єкта громадської і трудової діяльності, формування його як особистості. На підставі власного досвіду роботи в професійному училищі, а також аналізу наукових досліджень, присвячених проблемі розвитку підприємницької активності, виявлено протиріччя між:

- необхідністю розвитку в учнівської молоді закладів П(ПТ)О підприємницької активності і розробленістю методики розвитку підприємницької активності учнівської молоді засобами проєктної діяльності;

- важливістю розвитку в учнівської молоді закладів П(ПТ)О інтересу і мотиву до підприємницької діяльності та відсутністю ефективних методик такого розвитку;
- важливістю виховання підприємницької культури і неготовності для цього традиційних форм і методів виховного процесу;
- необхідністю становлення в учнівської молоді закладів П(ПТ)О підприємницької самостійності і відсутністю методик такого становлення.

Є гіпотеза, що розвиток підприємницької активності в учнівської молоді закладів П(ПТ)О буде успішним, якщо в процесі теоретичного і виробничого навчання в училищі буде задана сукупність педагогічних умов:

- розроблено і впроваджено в освітній процес методику формування мотивації учнів до підприємницької діяльності і методику розвитку підприємницької активності учнівської молоді засобами проєктної діяльності;
- здійснено залучення учнів у проєктну діяльність, що сприяє розвитку підприємницької активності;
- створено середовище залучення учнів у навчальне підприємництво;
- розроблено і впроваджено навчальні програми курсів «Підприємець: шляхи становлення», «Проєктна діяльність у професійному становленні учнівської молоді», «Проєктування в підприємницькій діяльності» тощо.

Під час дослідження було виявлено такі компоненти освітнього процесу, що впливають на розвиток підприємницької активності: організація навчально-підприємницької діяльності, виховання культури підприємництва, розвиток мотивацій до підприємницької діяльності на основі використання соціальних потреб особистості, становлення підприємницької самостійності учнів. Розроблено сукупність педагогічних умов, що сприяє розвитку підприємницької активності учнівської молоді закладів П(ПТ)О в процесі теоретичного і виробничого навчання: методичні (використання в освітньому процесі методики формування мотивацій до підприємницької діяльності і проєктного методу), організаційні (створення молодіжного творчого об'єднання «Студія підготовки авторів проєктів майбутнього», залучення учнів у навчальне підприємництво), дидактичні (вивчення учнями курсів «Підприємець: шляхи становлення», «Проєктна діяльність у професійному становленні учнів-

ської молоді», «Проектування в підприємницькій діяльності» тощо) [11].

Величезну роль у розвитку підприємницької активності учнівської молоді засобами проектно-ї діяльності виконують елективні курси, що проводилися за авторськими програмами педагогів закладів П(ПТ)О: «Технологія досягнення професійного успіху», «Основи менеджменту», «Крок за кроком до життєвої компетентності та успіху», «Імідж підприємця», «Ділова англійська мова», «Теорія й практика публічного виступу», «Офісні технології», «Основи підприємницької діяльності» тощо.

Метою аналітико-результативного компонента було здійснення контролю за перебігом експериментального дослідження і визначення певних результатів учнів, педагогів, батьків, а саме:

- в учнів — створення портфоліо — папки, що містить різноманітну інформацію і документує набутий досвід та досягнення;
- у педагогів — створення творчого «кейса» — отримання певного проміжного продукту діяльності педагогів: доробок з визначенням або уточненням понятійного апарату з проблеми (словники, тезауруси, глосарії, континууми); науково-методичний супровід (бібліографія з теми; конспекти наукових джерел з теми, власних статей, доповідей, виступів; розроблення методичних рекомендацій з упровадження проекту; пам'ятки педагогу-консультанту; алгоритм створення проекту; визначення ефективних форм представлення результату); діагностичний матеріал (критерії оцінювання результату, анкети, опитувальники);
- у батьків — зацікавленість досягненнями учнівської молоді, мотивування участі учня в конкурсах, проектах, координування своїх дій з педагогом.

Зміст проектно-ї діяльності передбачає найрізноманітніші шляхи її застосування в закладі П(ПТ)О. Аналіз досліджень з проблеми і власний досвід автора дав змогу умовно згрупувати засоби проектно-ї діяльності:

- теоретичне навчання — засвоєння основ проектно-ї діяльності через (авторські) спецкурси, консультації, індивідуальну роботу, виховну роботу;
- учнівський досвід — створення учнями (проектною групою) портфоліо проекту;

- практичне навчання — створення проектів на заняттях теоретичного і практичного навчання, в системі учнівського самоврядування, в проектних майстернях, у системі «учень — батьки».

Водночас цей аспект пов'язаний з іншим — можливістю і необхідністю використання в процесі розвитку підприємницької активності учнівської молоді системи спеціальних методів, до яких належать: методи формування і розвитку свідомості (роз'яснення, розповідь, лекція, бесіда); методи активізації діяльності (робота з літературою й інформаційними джерелами, семінари, конференції, використання мережі Інтернет, робота зі ЗМІ, мозковий штурм, проектування, презентація матеріалів); методи стимулювання і мотивації діяльності (дискусія, опора на життєвий досвід учнів, рольові і ділові ігри, виступ зі звітом, доповіддю, вільний мікрофон). Аналіз можливостей цих методів дає змогу переконатися в тому, що вони в повному обсязі можуть бути застосовані в проектній діяльності [12].

Дослідженням явища і визначенням категорії «підприємництво» займалися зарубіжні вчені Р. Кантьєн, А. Сміт, Ж. Б. Сей, А. Маршал, І. А. Шумпетер, Дж. Б. Кларк, Ф. Хайек та ін.

З початку 90-х рр. двадцятого століття наукове співтовариство веде активну роботу зі створення школи підприємницької підготовки. У роботах Н. Алексєєва, В. Бикова, В. Слободчикова, К. Скворчевського, І. Смирнова, О. Читаєва, І. Павлова, М. Савіної, А. Парамонова, З. Зверева, В. Швецова, З. Вершиніна, Т. Афанасєвої, В. Єрошина та ін. сформульовано концепцію і розкрито основні питання підприємницької підготовки, виявлено основні проблеми, визначено підходи до їх розв'язання, позначено компоненти і специфіку економічної та підприємницької підготовки учнів.

Загалом можна говорити про те, що в нашій країні створюється вітчизняна школа підприємницької підготовки, основними характеристиками якої є: своєчасність, науковість, прикладна спрямованість, доступність, універсальність, варіативність форм, методів, підходів. Відмінною особливістю цієї школи є домінуюча діяльнісна парадигма в залученні молоді до підприємництва, що передбачає появу і розвиток їхніх здібностей, на відміну від інших відомих програм, де велике значення

має парадигма, в результаті реалізації якої учні набувають знання основ підприємництва. Діяльнісна парадигма детермінує практико-орієнтовані форми підприємницької підготовки учнівської молоді.

Пропонована форма професійної освіти дає змогу також використовувати методiku розвитку мотивацій до підприємницької діяльності в учнівської молоді закладів П(ПТ)О, що є одним із методичних умов у педагогічній ситуації. Методика педагогічного впливу на мотиваційну сферу діяльності учнів-авторів передбачає: створення передумов до виникнення позитивної мотивації навчання; формування мотивів до оволодіння системою знань, умінь і навичок професійної та підприємницької діяльності; регулювання мотиваційної активності; розвиток мотивів і їх корекцію; перехід від педагогічно ініційованої мотиваційної активності до самомотивації. Визначено, що «Студія підготовки авторів проєктів майбутнього» є результативною формою освітньої діяльності. Її характерними рисами є універсальність, цілісність, лаконічність, завершеність.

Створення необхідних передумов для формування і розвитку нового типу кваліфікованого робітника вимагає від закладу освіти нових підходів до організації своєї діяльності, а саме — нового погляду на розвиток підприємницької активності у сфері професійної освіти. Як підприємницьку активність слід розуміти ініціативну самостійну діяльність, спрямовану на задоволення потреби й одержання прибутку.

В умовах сучасної ринкової економіки вимоги до працівників, зайнятих у великих корпораціях і малому бізнесі, все більше зближуються. На перший план поряд із професійними знаннями і навичками виходять вимоги наявності у працівників особливого підприємницького типу мислення. Такий тип мислення включає: установку на постійний пошук нової якості (в організації праці, результаті праці, відносинах з клієнтами); орієнтацію на досягнення кращих результатів при мінімальних витратах; здатність працівника сприймати інтереси будь-якого підприємства, де він працює, як свої власні; постійну націленість на саморозвиток і навчання. Розвиток підприємницького типу мислення в учнів вимагає від системи професійної освіти впровадження нового змісту і стилю навчання, який називається підпри-

ємницьким підходом в освіті (навчанні). Отже, підприємницький підхід у навчанні обумовлений прагненням до переорієнтації політики в галузі освіти і навчання.

Ринок праці (як такий) і роботодавець (зокрема) хочуть отримати грамотного фахівця, що володіє певними здібностями і якостями, які належать не тільки до професійної, а й до соціальної сфери, — учня, який легко навчається, і чутливого працівника. Нині змінилися вимоги роботодавців до випускників професійної освіти. Основні тенденції щодо кваліфікаційних вимог роботодавців — це розширення переліку обов'язків (функцій, зон відповідальності); виокремлення груп пріоритетних (найважливіших) професійних навичок і вмінь; орієнтація на більш високий рівень кваліфікації; зростання значущості функціональних (ключових) компетенцій; вимогливість до особистісних якостей працівників; вимоги націленості на саморозвиток і самонавчання. Особливе значення роботодавці надають ключовим, базовим навичкам працівників. Вважається, що брак професіоналізму у виконанні будь-яких виробничих операцій, функцій можна заповнити.

Працівника, в т. ч. і випускника системи професійної освіти, можна навчити професії вже на робочому місці, він може сам або за допомогою наставника опанувати нову техніку, інструменти. Проте дуже складно змінити психологічний настрій особистості учнівської молоді, ставлення до справи, до людей, до самого себе. Роботодавець, особливо той, який представляє малий та середній бізнес, хоче бачити в сучасному працівникові не просто професіонала, не просто виконавця, а людину своєї команди — надійного, відповідального, небайдужого до інтересів підприємства. Опитування роботодавців допомогли виявити найважливіші, пріоритетні для роботодавців функціональні обов'язки, а також людські якості, якими має володіти випускник системи професійної освіти.

Пріоритетними для роботодавця є такі функціональні якості працівника, як комунікабельність, вміння працювати в команді, самоорганізація і вміння планувати робочий час, вміння працювати з інформацією, презентаційні навички, здатність знаходити вихід із конфліктних ситуацій, здатність передавати свій досвід, а також особистісні якості (відповідальність, гнучкість, кмітливість, енергійність, толерантність).

Нові вимоги роботодавців обумовлюють необхідність формування і розвитку в молодого покоління учнів мотивації і трудового поведіння інноваційного типу, а також сучасного мислення. Особливість сучасної ситуації полягає в тому, що вищезазначені якості і компетенції рівною мірою необхідні як успішному працівникові, так і його роботодавцю — підприємцю. Неможливо виховати грамотного, конструктивного, культурного підприємця, якщо йому не прищепити професійно-особистісних властивостей виконавця.

Отже, системне навчання учнівської молоді підприємницької діяльності необхідно проводити на чотирьох етапах безперервної освіти особистості: в закладі загальної середньої освіти (школі), в закладі П(ПТ)О (училищі), у ВНЗ (виші), а також в системі післядипломної освіти під час підвищення кваліфікації. У процесі професійної освіти значну увагу слід приділяти практичному, «моделюючому» підприємництву, а отже, необхідно спеціально готувати педагогів до теоретичного і практичного навчання учнівської молоді підприємницької діяльності.

Нині доволі гостро відчувається потреба сучасного суспільства у випускниках, націлених на саморозвиток і самореалізацію, які вміють оперувати отриманими знаннями, володіють розвиненими пізнавальними потребами, умінням орієнтуватися не тільки в сучасному інформаційному просторі, а і готових до самостійного життєвого вибору. Тому важливо формувати підприємницьку компетенцію в учнів, застосовуючи інноваційні педагогічні технології. На заняття до учнів доцільно залучати підприємців для того, щоб вони проводили ділові ігри з формування банку бізнес-ідей, ознайомлення з нормативними документами у сфері розвитку підприємництва тощо. Дуже цікавими були б заняття, які проводив би підприємець з величезним стажем, який у Союзі підприємців надає правову підтримку бізнесу. Всі тонкощі відомих на сьогодні систем оподаткування, якими можуть скористатися підприємці, учням на заняттях розповідала б провідна бухгалтерка, яка веде бухгалтерський облік декількох індивідуальних підприємців свого міста. Професійно, доступною мовою, на конкретних прикладах роз'яснювала б переваги і недоліки кожної системи, давала б поради, навчала б розрахунку податків. Тому підприємницька підготовка уч-

нівської молоді передбачає п'ять рівнів. На кожному рівні опановують певні економічні знання з поступовим переходом до проєктної діяльності, яка вчить ставити цілком конкретні практичні цілі, як-от: розвиток і реалізація професійного потенціалу; побудова власної професійної кар'єри і траєкторії професіоналізації; розкриття і прояв творчих здібностей; працевлаштування на ринку праці; задоволення матеріальних і духовних потреб. Учнівська молодь сама пересвідчується, що ці якості впливають на професійну компетентність у бізнесі.

Отже, професійна компетентність у бізнесі — це вміння застосовувати знання, вміння і ключові компетенції у бізнесі, досвід і навички підприємницької діяльності, вміння розуміти і враховувати інтереси суспільства. Нині весь світ, обговорюючи основні завдання професійної освіти, говорить про ключові компетенції, які формуються як відповідь системи освіти на вимоги «світу праці». Виокремлення компетенцій підприємницької діяльності, формування яких, з одного боку, необхідне для успішного підприємця, а з іншого, — можливе в рамках загальної та додаткової освіти (у процесі навчання в старших класах школи простежується взаємозв'язок між загальними та професійними компетенціями). Визначено, що найбільш значущими для підприємця є такі компетенції, як здатність до усвідомленого ризику, готовність брати на себе відповідальність, бачити проблеми, аналізувати їх, збирати необхідну інформацію і приймати рішення, тож пропонуємо модель формування і розвитку підприємця.

Розглянемо детальніше складові моделі формування і розвитку підприємця. Інформаційна культура людини — це сукупність якостей, що відображають його знання й уявлення про інформаційні процеси в навколишньому світі, володіння інформаційними засобами, опанування систем морально-етичних і юридичних норм, цінностей, установок, пов'язаних з ІКС, а також володіння комп'ютерною грамотністю.

Стратегічне мислення — це вміння мислити далекоглядно, в результаті чого вибудовується стратегія приймати правильні рішення, воно включає три групи якостей: креативність, вміння генерувати ідеї, вміння приймати рішення. Компетенції — як узагальнені способи дій, що забезпечують продуктивне виконання професійної діяльності. Компетенції широкого

спектру використання, яким властива певна універсальність, називаються ключовими. Бути компетентним — значить мобілізувати наявні знання і досвід, свій настрій і волю для розв'язання проблеми з конкретних життєвих обставин. Компетентність не зводиться до знань і вмінь в якомусь кількісному співвідношенні, конкретному обсязі. Водночас поза знаннями і досвідом діяльності неможливе становлення компетентності. Крім того, компетентність прямо пропорційна активності, усвідомленому ставленню людини до власної професійної освіти. Підприємливість — здатність вибирати правильну тактику дій, наявність ділової хватки, яка допомагає отримати реальну вигоду. Дуже важливі в бізнесі моральні якості. Успішний бізнес пов'язаний з високою моральністю. Високим має бути духовний потенціал особистості, його етика поведінки в суспільстві та бізнесі. Організаторські здібності — це здібності об'єднувати навколо себе і вести за собою людей. Особиста організованість — це здатність ефективно управляти самим собою, жити і діяти системно. Працездатність — це здатність до напруженої і творчої діяльності протягом тривалого часу.

Висновок. Отже, розвиток підприємництва стає однією з основних стратегічних цілей економічної політики країни. Саме підприємницька діяльність «запускає» механізми ринку. Запропонована методика розвитку підприємницької активності учнівської молоді засобами проектно-ї діяльності в закладах професійної (професійно-технічної) освіти схарактеризувала модель підприємця з урахуванням професійних і особистісних якостей, яка є основою для створення професійного стандарту підприємця. Далі необхідно продовжити роботу з розроблення професійних стандартів підприємця. Професійні стандарти є основою для формування галузевої рамки кваліфікацій, де кожен рівень кваліфікації описано чітким набором вимог до знань, умінь і компетенцій працівників.

Список використаних джерел

1. Основи інноваційного підприємництва: програма навчальної дисципліни для закладів професійної (професійно-технічної) освіти / С. Алексеева та ін. *Професійна освіта*. 2019. № 2 (83). С. 33–35.
2. Підготовка майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу: теорія і практика : монографія / С. В. Алексеева та ін. Житомир : Полісся, 2020. 237 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/724963/> (дата звернення: 31.03.2022).
3. Підприємницька компетентність майбутніх фахівців : метод. посіб. / С. В. Алексеева та ін. ; за ред. М. Т. Теловата. Житомир : Полісся, 2021. 266 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/728893/> (дата звернення: 31.03.2022).
4. Гриценко І. А., Байдулін В. Б., Савченко М. О. Від бізнес-ідеї до підприємницького успіху : метод. реком. Житомир : Полісся, 2021. 116 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/728126/> (дата звернення: 31.03.2022).
5. Підготовка до підприємницької діяльності : зб. авт. розроб. / Л. М. Єршова та ін. Житомир : Полісся, 2021. 340 с.
6. Основи економічної грамотності та підприємництва : навч. посіб. / С. В. Алексеева та ін. Житомир : Полісся, 2021. 248 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/729005/> (дата звернення: 31.03.2022).
7. Алексеева С. Дизайн і підприємництво: сучасні проблеми та перспективи підготовки до підприємницької діяльності в системі дизайн-освіти. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент* : зб. наук. пр. / редкол. : В. Ф. Орлов (голова). Київ : Вид-во ТОВ «ТОНАР», 2020. Вип. 15. С. 57–71. DOI: <https://doi.org/10.37041/2410-4434-2020-15-4>.
8. Alekseeva S., Sokhatska H. Shaping a cognitive component of entrepreneurial competency during professional training of future specialists *Professional Pedagogics*. 2020. № 1 (20). P. 127–133. DOI: <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.20>.
9. Yerushova L. The Technology for Developing Entrepreneurial Competency in Future Qualified Specialists Using Self-Management Elements. *Professional Pedagogics*. 2020. № 1 (20). P. 151–159. DOI: <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.20.151-159>.
10. Алексеева С. В., Єршова Л. М. Зміст і форми сучасної підготовки майбутніх фахівців до підприємницької діяльності. *Professional Pedagogics*. 2020. № 2 (21). С. 44–52. DOI: <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.21.4-52>.
11. Patoka A., Baidulin V. Pedagogical technology of formation of interest in entrepreneurial activity among students of professional (vocational) educational institutions. *Professional Pedagogics*. 2020. № 2 (21). P. 116–122. DOI: <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.21.116-122>.
12. Базиль Л., Орлов В. Формування ділової активності майбутніх робітників. *Професійна освіта*. 2020. № 4 (89). С. 3–7.

References

1. Aliksieieva, S., Bazyl, L., Baidulin, V., Vanina, N., Yershova, L., Zakatnov, D. et al. (2019). Osnovy innovatsiinoho pidpriemnytstva: prohrama navchalnoi dystsypliny dlia zakladiv profesiinoi (profesiino-tehnikhnoi) osvity [Fundamentals of innovative entrepreneurship: curriculum for vocational education]. *Professional education*, 2 (83), 33–35 [in Ukrainian].
2. Aliksieieva, S. V., Bazyl, L. O., Hrytsenok, I. A., Yershova, L. M., Zakatnov, D. O., Orlov, V. F. et al. (2020). *Pidhotovka maibutnikh kvalifikovanykh kadriv do pidpriemnytskoi diialnosti v umovakh rozvytku maloho biznesu: teoriia i praktyka [Training of future qualified personnel for entrepreneurial activity in the conditions of small business development: theory and practice]*. Zhytomyr : Polissia. Retrieved from <http://lib.iitta.gov.ua/724963/> [in Ukrainian].
3. Aliksieieva, S. V., Bazyl, L. O., Baidulin, V. B., Hrytsenok, I. A., Yershova, L. M., Orlov, V. F. et al. (2021). *Pidpriemnytska kompetentnist maibutnikh fakhivtsiv [Entrepreneurial competence of future specialists]*. M. T. Telovata (Ed.). Zhytomyr : Polissia. Retrieved from <http://lib.iitta.gov.ua/728893/> [in Ukrainian].
4. Hrytsenok, I. A., Baidulin, V. B., & Savchenko, M. O. (2021). *Vid biznes-idei do pidpriemnytskoho uspikhu [From business ideas to entrepreneurial success]*. Zhytomyr : Polissia. Retrieved from <http://lib.iitta.gov.ua/728126/> [in Ukrainian].
5. Yershova, L. M., Sokhatska, H. M., Shevchuk, L. I., Shamraliuk, O. L., Ruslanova, T. O., & Horienkova, O. I. (2021). *Pidhotovka do pidpriemnytskoi diialnosti [Preparation for entrepreneurial activity]*. Zhytomyr : Polissia [in Ukrainian].
6. Aliksieieva, S. V., Bazyl, L. O., Baidulin, V. B., Hrytsenok, I. A., Yershova, L. M., Zakatnov, D. O. et al. (2021). *Osnovy ekonomichnoi hramotnosti ta pidpriemnytstva [Fundamentals of economic literacy and entrepreneurship]*. Zhytomyr : Polissia. Retrieved from <http://lib.iitta.gov.ua/729005/> [in Ukrainian].
7. Aliksieieva, S. (2020). Dydzain i pidpriemnytstvo: suchasni problemy ta perspektyvy pidhotovky do pidpriemnytskoi diialnosti v systemi dydzain-osvity [Design and entrepreneurship: modern problems and prospects of preparation for entrepreneurial activity in the system of design education]. *Mystetska osvita: zmist, tekhnolohii, menedzhment — Design and entrepreneurship: modern problems and prospects of preparation for entrepreneurial activity in the system of design education* : collection of scientific papers. V. F. Orlov (Ed.). (Issue 15), (pp. 57–71). Kyiv : Vyd-vo TOV «TONAR». DOI: <https://doi.org/10.37041/2410-4434-2020-15-4> [in Ukrainian].
8. Alekseeva, S., & Sokhatska, H. (2020). Shaping a cognitive component of entrepreneurial competency during professional training of future specialists. *Professional Pedagogics*, 1 (20), 127–133. DOI: <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.20.127-133>.
9. Yershova, L. (2020). The Technology for Developing Entrepreneurial Competency in Future Qualified Specialists Using Self-Management Elements. *Professional Pedagogics*, 1 (20), 151–159. DOI: <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.20.151-159>.
10. Aliksieieva, S. V., & Yershova, L. M. (2020). Zmist i formy suchasnoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv do pidpriemnytskoi diialnosti [The content and forms of modern training of future professionals for entrepreneurship]. *Professional Pedagogics*, 2 (21), 44–52. DOI: <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.21.44-52> [in Ukrainian].
11. Patoka, A., & Baidulin, V. (2020). Pedagogical technology of formation of interest in entrepreneurial activity among students of professional (vocational) educational institutions. *Professional Pedagogics*, 2 (21), 116–122. DOI: <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.21.116-122>.
12. Bazyl, L., & Orlov, V. (2020). Formuvannia dilovoi aktyvnosti maibutnikh robitnykiv [Formation of business activity of future workers]. *Profesiina osvita*, 4 (89), 3–7 [in Ukrainian].

I. A. Hrytsenok

METHODOLOGY OF DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY OF STUDENT YOUTH BY MEANS OF PROJECT ACTIVITY

Abstract. *The article characterizes and systematizes the methodology of development of entrepreneurial activity of student youth by means of project activities in institutions of professional (vocational) education. The principles of this technique are revealed: the principle of goal setting; the principle of professional orientation; the principle of integrativity; principle of additionality; the principle of creativity; the principle of freedom of choice. The concept of “methodology” and its content in five aspects (target, motivation-stimulating, cognitive-operational, content-process and analytical-effective) is given. Each of the stages during which a certain range of tasks is solved is determined, which determines the choice of means, methods of influence, forms of organization of activity. The definition of what is entrepreneurial activity. Fundamentally new opportunities for self-creation of jobs for young students and others are considered. The structure, content, components, forms, methods and pedagogical means of theoretical and industrial training are determined, which will promote the development of entrepreneurial activity of student youth of P (PT) O institutions. New requirements of the labor market and employers (stakeholders) for the training of skilled workers are highlighted. The expediency of using the competence approach, which promotes the development of a conscious attitude of the individual to his professional life (activity) and youth entrepreneurship; development of intellectual, special and general cultural knowledge and skills of student youth on the issues of design technology, generation of ideas for projects and project management. The components of the educational process that affect the development of entrepreneurial activity are identified. A set of pedagogical conditions has been developed that promotes the development of entrepreneurial activity of student youth of P (PT) O institutions during vocational training in vocational (vocational) education institutions. The issues of professional training of student youth as an important aspect of rapid response to changes in labor market demands are highlighted. The formation and development of entrepreneurial activity of student youth of vocational (vocational) education institutions is the implementation of a social order, in which the role of the customer is society, including the student himself.*

Keywords: *methodology, entrepreneurial activity, student youth, institution of professional (vocational) education, project activity.*

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Гриценюк Інна Антонівна — канд. пед. наук, доцентка, старша наукова співробітниця лабораторії професійної кар'єри, Інститут професійної освіти НАПН України, м. Київ, Україна, grihenokinka@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0317-3620>

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Hrytsenok I. A. — PhD in Pedagogy, Associate Professor, Senior Researcher of the Laboratory of Professional Careers, Institute of Vocational Education of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine, grihenokinka@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0317-3620>

Стаття надійшла до редакції / Received 01.04.2022